

Narcisme en Gevoel van Eigenwaarde als Voorspellers van

Pestgedrag

Bachelorthesis Pedagogische Wetenschappen

2016-2017

200600042

Naam	Nicole Capel	4271688
	Céline E. L. Weiler	4278879
Docent:	Dr. Marjolijn M. Vermande	
Tweede beoordelaar:	Dr. Ilona van den Bos	
Datum:	21-06-2017	

Voorwoord¹

Voor u ligt onze thesis met het eindresultaat van onderzoek naar het verband tussen narcisme, gevoel van eigenwaarde en pestgedrag. Het onderzoek is uitgevoerd voor het einde van de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen aan de Universiteit Utrecht

In overleg met Marjolijn Vermande hebben wij besloten de thesis te richten op narcisme, gevoel van eigenwaarde en pesten. Het onderwerp sprak ons aan, omdat wij zelf nog weinig wisten over de onderlinge verbanden en deze ook niet veelvuldig zijn onderzocht. Tijdens het onderzoeksproces hebben wij veel geleerd, voornamelijk met betrekking tot het uitvoeren van analyses en dataverzameling. Ook hebben wij ons kunnen verbeteren in het schrijven van een literatuurreview en het rapporteren van kwantitatieve data.

Hierbij willen wij Marjolijn Vermande graag bedanken voor de uitstekende feedback, suggesties voor literatuur en haar kritische blik op onze deelopdrachten. Wij hebben hier veel van kunnen opsteken. Ook zijn wij erg dankbaar dat wij gebruik mochten maken van de beschikbare data van het onderzoek die wij hebben gebruikt om onze thesis te kunnen schrijven. Tot slot willen we ook onze tweede beoordelaar, Ilona van den Bos, alvast hartelijk bedanken voor het beoordelen van ons eindresultaat.

Céline Weiler en Nicole Capel
Utrecht, juni 2017

¹ Wij hebben data verzameld voor een ander, nog lopend onderzoek.

Abstract

Bullying is a world-wide phenomenon, which has negative effects on both victim and perpetrator. Because of a lack of previous studies and contradicting results, the present study focused on the relation between narcissism, self-esteem and bullying. Previous studies have shown a positive association between narcissism and bullying, but results concerning the association between self-esteem and bullying were not consistent. The present study investigated whether narcissism and self-esteem were statistical predictors for bullying, using cross-sectional data, and whether gender moderated this relation. Based on previous research it was tentatively expected that narcissism is a positive predictor for bullying, but no direct relation between self-esteem and bullying exists. Furthermore, it was expected to find interaction-terms with gender. The participants ($n = 1229$; 49.4% girls), aged of 10 to 12, were pupils from 17 different schools in The Netherlands. The children filled out self-reports concerning narcissism and self-esteem. Bullying was measured through peer nominations. Results showed that narcissism indeed is a positive, but small predictor for bullying. However, self-esteem turned out to be a negative predictor for bullying, albeit small. The results were not moderated by gender, but boys showed significant higher scores on narcissism, self-esteem and bullying perpetration. However, the hypothesis concerning the interaction-terms could not be supported. Based on the results it may be useful to start programs helping children to cope with their narcissistic feelings and thoughts and enhancing their self-esteem. These strategies should decrease the risk to become a bully perpetrator.

Keywords: bullying, bully perpetrator, narcissism, self-esteem

Narcisme en Gevoel van Eigenwaarde als Voorspellers van Pestgedrag

"Jongen (15) pleegt zelfmoord na pesten," zo kopt de Telegraaf (2017). Pesten is wereldwijd een bekend probleem en komt onder andere voor tussen leeftijdsgenoten in het basis- en voortgezet onderwijs (Ang, Ong, Lim, & Lim, 2010; Nansel et al., 2001). Hoewel het onderzoek van Monitor Sociale Veiligheid 2016 Praktikon een afname van pestgedrag binnen het onderwijs laat zien (bijvoorbeeld 10% van de leerlingen in het basisonderwijs die slachtoffer van pesten zijn in 2016 tegenover de 14% in 2014; Onderwijs in Cijfers, 2016), benadrukt het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap dat aandacht voor pestgedrag nodig blijft om ervoor te zorgen dat alle kinderen met een goed gevoel naar school kunnen gaan (Rijksoverheid, 2016).

Zoals het bericht in de Telegraaf (2017) al aangeeft, kan pesten verregaande gevolgen hebben. Slachtoffers lopen meer risico op het krijgen van psychosomatische problemen (Gini & Pozzoli, 2009; meta-analyse; Gini & Pozzoli, 2013; meta-analyse), internaliserende problemen (Hawker & Boulton, 2000; meta-analyse; Özdemir & Stattin, 2011; Reijntjes, Kamphuis, Prinzie, & Telch, 2010; meta-analyse) en externaliserende problemen (Reijntjes et al., 2011; meta-analyse). Bij ouders kan het pestgedrag zich uiten in sociale en/of gedragsproblemen (Nansel et al., 2001; Scholte, Engels, Overbeek, De Kemp, & Haselager, 2007). Daarentegen laten zij weinig internaliserende problemen zien (Reijntjes, Vermande, & Van der Meulen, 2015). Tot slot kan pestgedrag negatieve gevolgen hebben voor het psychisch welbevinden van getuigen (Rivers, Poterat, Noret, & Ashurst, 2009), doordat zij angstig kunnen worden van pestincidenten (Nishina & Juvonen, 2005).

Pestgedrag omvat drie basale kenmerken. Allereerst heeft de dader de intentie iemand leed te berokkenen, en wordt pesten dus beschouwd als proactieve agressie (Olweus, 1997; Salmivalli & Peets, 2009). Daarnaast vindt het pesten herhaaldelijk en over langere tijd plaats en tot slot wordt het pestgedrag gekenmerkt door een machtsverschil, waarbij het slachtoffer het moeilijk vindt om zichzelf te verdedigen tegen de dader (Olweus, 1997; Salmivalli & Peets, 2009). Hoewel pesten dus een vorm van agressief gedrag is, kan echter niet alle agressie tussen individuen gezien worden als pestgedrag (Salmivalli & Peets, 2009). Het pestgedrag kan zich voordoen op zowel een directe als indirecte manier (Reijntjes et al., 2015; Salmivalli & Peets, 2009). De directe manier kan zich uiten in fysiek (o.a. schoppen), verbaal (o.a. schelden) en/of materieel pesten (o.a. spullen afpakken). De indirecte manier bevat meer subtiele vormen van pesten bevat, zoals roddelen, iemand negeren of iemand buitensluiten.

Sekse is ondanks verschillen in meetmethoden significant gerelateerd aan pesten (Mitsopoulou & Giovazolias, 2015; meta-analyse), waarbij jongens over het algemeen meer pestgedrag vertonen dan meisjes (Andreou & Bonoti, 2010; Bouman et al., 2012; Fanti & Henrich, 2015; Fekkes, Pijpers, & Verloove-Vanhorick, 2005; Olthof, Goossens,

Vermande, Aleva, & Van der Meulen, 2011; Pellegrini & Long, 2002; Solberg, Olweus, & Endresen, 2007).

Narcisme

Pesten wordt tegenwoordig beschouwd als een strategie om status te verkrijgen en te behouden (Olthof et al., 2011). Er wordt gesuggereerd dat individuen die hoog scoren op narcisme vaker gebruik maken van pesten om zo status-gerelateerde doelen te bereiken (Caravita & Cillessen, 2012). Narcisme is een persoonlijkheidskenmerk dat wordt omschreven als het ervaren van een hoog maar een instabiel gevoel van eigenwaarde, het fantaseren over macht, het geloof in de uniekheid van zichzelf, de behoefte aan adoratie, het uitbuiten van anderen, het missen van empathie, arrogant zijn, zich beter voelen dan een ander en de opvatting dat men het recht (*entitlement*) heeft op een betere behandeling dan anderen (American Psychiatric Association, 2013; Fanti & Henrich, 2015; Miller, Campbell, & Pilkonis, 2007; Thomaes, Bushman, Orobio de Castro, & Stegge, 2009). Over het algemeen zijn het mannen en jongens die hoog scoren op narcisme (Grijalva et al., 2015; meta-analyse; Reijntjes et al., 2016)

Narcisme wordt gerelateerd aan zowel proactieve als reactieve agressie (Salmivalli, 2001; Salmivalli, Ojanen, Haanpää, & Peets, 2005; Washburn, McMahon, King, Reinecke, & Silver, 2004). Het *dynamic self-regulatory processing model* en het *threatened egotism model* ondersteunen het verband tussen narcisme en reactieve agressie. Zo geeft het *dynamic self-regulatory processing model* van Morf en Rhodewalt (2001) aan dat narcisme een georganiseerd proces is waarbij de narcistische gedragingen gericht zijn op het verbeteren van of het behouden van het zelfbeeld. Volgens dit model hebben mensen met narcisme een groot maar instabiel zelfbeeld, waardoor zij sneller geneigd zijn om externe goedkeuring te zoeken (Morf & Rhodewalt, 2001). Het *threatened egotism model* stelt dat iemand met een hoog, maar instabiel zelfbeeld sneller geneigd is om agressief te reageren wanneer het zelfbeeld wordt bedreigd (Baumeister, Smart, & Boden, 1996; Bushman & Baumeister, 1998).

Hoewel bovenstaande modellen narcisme aan reactieve agressie relateren, suggereren andere onderzoeken dat narcisme ook kan leiden dat agressie proactief (instrumenteel) wordt ingezet om status te verkrijgen en/of het grandioze zelfbeeld te voeden (Barry et al., 2007; Washburn et al., 2004). Er is echter nog weinig onderzoek gedaan naar het verband tussen narcisme en pesten. Studies die dit verband wel hebben onderzocht laten een positief verband zien tussen narcisme en pestgedrag (Ang et al., 2010; Fanti & Henrich, 2015). Het onderzoek van Reijntjes en collega's (2016) laat echter zien dat dit verband alleen voorkomt bij jongens en niet bij meisjes.

Gevoel van Eigenwaarde

Volgens Salmivalli en Peets (2009) is het onwaarschijnlijk dat daders van pestgedrag, die graag gezien en bewonderd willen worden door anderen, een laag gevoel

van eigenwaarde hebben. Gevoel van eigenwaarde verwijst naar een intrapsychische houding en wordt gezien als iemands globale, evaluatieve kijk op zichzelf, wat een cruciaal onderdeel is van de persoonlijkheid (Baumeister, Tice, & Hutton, 1989; Salmivalli, Kaukiainen, Kaistaniemi, & Lagerspetz, 1999). In overeenstemming met de veronderstelling van Salmivalli en Peets (2009) laat onderzoek een positieve relatie tussen zelfconcept en *peer*²-agressie (Jenkins & Demaray, 2012) of pestgedrag (Kaukiainen et al., 2002) zien.

Uit ander literatuur is echter gebleken dat daders van pestgedrag weliswaar een hoger gevoel van eigenwaarde hebben dan slachtoffers en dader-slachtoffers, maar dat deze gelijkwaardig is aan (Seals & Young, 2003) of zelfs lager is dan die van niet-betrokken kinderen (O'Moore & Kirkham, 2001; Pollastri, Cardemil, & O'Donnell, 2010). Weer ander onderzoek van Salmivalli en collega's (1999) liet zien dat gevoel van eigenwaarde niet gerelateerd lijkt te zijn met pestgedrag onder kinderen en adolescenten.

Er bestaat dus geen eenduidigheid in de literatuur over het verband tussen gevoel van eigenwaarde en pestgedrag. Een recente meta-analyse, waarvan de meeste van bovengenoemde studies waren opgenomen,³ heeft laten zien dat er globaal gezien (*overall*) een significante, maar zeer zwakke (dus triviale) relatie ($r = -.07$) bestaat tussen pesten en gevoel van eigenwaarde (Tsaousis, 2016). Hierbij was de relatie zwakker bij kinderen ($r = -.03$) dan bij adolescenten. Het conceptualiseren en meten van gevoel van eigenwaarde als uni- of multidimensionaal construct, is niet van invloed gebleken op de relatie tussen pestgedrag en gevoel van eigenwaarde (Tsaousis, 2016; meta-analyse). Wel is in de betreffende meta-analyse naar voren gekomen dat de relatie tussen pesten en gevoel van eigenwaarde significant sterker is bij zelfrapportage van pestgedrag dan bij nominaties door *peers* en leerkrachten van pestgedrag.

Of er sprake is van een interactie-effect tussen gevoel van eigenwaarde en sekse op pestgedrag, is nauwelijks onderzocht. Pollastri en collega's (2010) hebben dit interactie-effect wel bestudeerd. Het onderzoek laat zien dat jongens als dader van pestgedrag een hoger gevoel van eigenwaarde hebben dan slachtoffers en dader-slachtoffers. Dit in tegenstelling tot meisjes (Pollastri et al., 2010) Andere studies hebben zich daarentegen alleen gericht op de relatie tussen sekse en gevoel van eigenwaarde (Kling, Hyde, Showers, & Buswell, 1999; meta-analyse; Quatman & Watson, 2001; Robins & Trzesniewski, 2005). Uit deze resultaten is gebleken dat jongens over het algemeen een hoger gevoel van eigenwaarde ervaren dan meisjes.

Dit onderzoek

In de literatuur blijkt dat er weinig onderzoek is gedaan naar het verband tussen

² *Peer* is het Engelse woord voor gelijke/leeftijdsgenoot.

³ Met uitzondering van het onderzoek van Pollastri en collega's (2010).

narcisme en pesten. Ook bestaat er geen eenduidigheid wat betreft de relatie tussen pestgedrag en gevoel van eigenwaarde. Het huidige onderzoek richtte zich daarom op de vraag in hoeverre pestgedrag wordt voorspeld door narcisme en gevoel van eigenwaarde. Hierin werd ook onderzocht welke rol sekse speelt. Het onderzoek werd uitgevoerd onder een grote steekproef van kinderen uit groep 6, 7 en 8 van verschillende basisscholen in Nederland. Aan de hand van de omvangrijke literatuur werd verwacht dat jongens meer pestgedrag zullen vertonen dan meisjes. Daarnaast werd er (voorzichtig) de hypothese opgesteld dat narcisme een positieve voorspeller van pestgedrag is, aangezien hierover beperkte literatuur beschikbaar is. Verder werd er uitgaande van de meta-analyse van Tsaousis (2016) (voorzichtig) verwacht dat gevoel van eigenwaarde geen directe voorspeller is van pestgedrag. Tot slot werden er op basis van onderzoek interactie-effecten tussen narcisme en sekse (Reijntjes et al., 2016) en tussen gevoel van eigenwaarde en sekse (Pollastri et al., 2010) op pestgedrag verwacht, waarbij werd verondersteld dat de relatie tussen de predictoren en pesten sterker zou zijn voor jongens dan meisjes.

Methode⁴

Participanten

Voor dit onderzoek is er gebruik gemaakt van data van participanten die afkomstig waren uit 53 groepen 6, 7 en 8 van 17 verschillende basisscholen verspreid in Nederland. Voorafgaand aan het onderzoek ontvingen de ouders van de participanten ($N = 1280$) een brief, waarin de doelen en procedures van het onderzoek werden omschreven. Ouders konden passief toestemming voor deelname aan het onderzoek geven door niet te reageren op de brief ($n = 1229$, $n_{\text{jongen}} = 622$, $n_{\text{meisje}} = 607$) of zij konden deelname aan het onderzoek weigeren ($n = 51$). Deelnemers konden zelf ook hun medewerking weigeren, maar niemand had van die optie gebruik gemaakt. Uiteindelijk deden er 394 participanten uit groep 6 ($M_{\text{leeftijd}} = 10.3$ jaar, $SD = 6$ maanden; 51.3% meisjes) mee, 444 participanten uit groep 7 ($M_{\text{leeftijd}} = 11.3$ jaar, $SD = 6$ maanden; 49.3% meisjes) en 391 participanten uit groep 8 ($M_{\text{leeftijd}} = 12.3$ jaar, $SD = 6$ maanden; 47.6% meisjes). De participanten hadden verschillende socio-economische achtergronden. Van de participanten had 84.5% Nederlandse ouders en 15.5% minstens één ouder uit Turkije, Marokko, Suriname of een ander Europees land dan Nederland.

Meetinstrumenten

Pesten. Pestgedrag is gemeten met de Pestrollenvragenlijst van het *Dutch Consortium on Bullying* (Olthof et al., 2011). Deze lijst is een aangepaste versie van de procedure zoals beschreven door Goossens, Olthof en Dekker (2006), die op zijn beurt al een aanpassing was van de procedure van Salmivalli, Lagerspetz, Björkqvist, Österman

⁴ Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van bestaande data uit het onderzoek zoals beschreven in Olthof en collega's (2011).

en Kaukiainen (1996). Eerder onderzoek (Bouman et al., 2012; Olthof et al., 2011; Reijntjes et al., 2016) heeft laten zien dat *peer*-nominaties voor pestgedrag aan de hand van de Pestrollenvragenlijst op theoretisch betekenisvolle manieren geassocieerd is met verschillende variabelen, inclusief narcisme en gevoel van eigenwaarde. De interne consistentie van de vragen (over vormen van pesten) is adequaat gebleken (Reijntjes et al., 2013). De participanten kregen, voordat ze vragen gingen beantwoorden, eerst een algemene definitie van pesten te horen, waarbij de basale kenmerken werden uitgelegd: intentionaliteit, herhaling en machtsverschil (zie Inleiding). Ook werden de manieren waarop kinderen elkaar kunnen pesten, namelijk fysiek (zoals duwen), materieel (zoals spullen vernielen), verbaal (zoals beledigen), direct sociaal (zoals iemand buitensluiten als die mee wilt doen) en indirect sociaal pesten (zoals roddelen), uitgelegd aan de hand van concrete voorbeelden. Daartoe kregen de participanten een lijst met daarop de verschillende gedragsmanifestaties die behoren tot de verschillende vormen van pestgedrag. Daarna werd er voor elke vorm van pestgedrag aan de participant de volgende vraag gesteld: "Ken jij iemand in je klas die op deze manier pest? Zo ja, kun je ons de na(a)m(en) geven?" Om verder onderscheid te maken tussen initiatiefnemende daders en meelopers werd er respectievelijk het volgende gevraagd: "Je noemde X. Is X iemand die begint met pesten op deze manier of is X iemand die meedoet nadat anderen zijn begonnen met pesten op deze manier?" Er was geen limiet aan de hoeveelheid nominaties die de participanten konden geven. Ook konden de participanten *niemand* nomineren. Naast de vragen naar actief pesten, werden er nog andere vragen gesteld om de overige pestrollen te meten (Olthof et al., 2011), maar deze worden buiten beschouwing gelaten omdat het huidige onderzoek zich richtte op het initiatiefnemend pestgedrag.

Voor elk kind werden continue scores berekend voor elke vorm van pesten door het aantal ontvangen nominaties te delen door het aantal nominatoren. De scores konden vallen in het bereik tussen 0 en 1, waarbij die laatste score indiceert dat alle deelnemende klasgenoten (nominatoren) de betreffende participant hadden genomineerd. Hoewel er een gemiddelde berekend kan worden over alle vijf vormen van pestgedrag samen, onderschat deze manier van berekenen mogelijk hoeveel pestgedrag kinderen werkelijk vertonen. Een kind kan bijvoorbeeld een hoge score hebben op één bepaalde pestvorm en op basis daarvan als dader beschouwd worden, maar door lagere scores op de andere pestvormen (en dus een lagere gemiddelde score) mogelijk niet langer als dader worden gerapporteerd. Daarom werd er gekozen om het gemiddelde te berekenen van de twee pestvormen waarop een participant het hoogste scoort (Spearman's $\rho = .84$; Olthof et al., 2011), waardoor de score minder beïnvloed werd door de niet-gebruikte pestvormen van de participant (Olthof et al., 2011; Witvliet et al., 2010). Om te corrigeren voor de verschillen tussen klassen wat betreft de kenmerken

van de kinderen als beoordelaars van elkaars gedrag, werden de scores tot slot gerangschikt en genormaliseerd binnen de klas met behulp van de SPSS Rankit-procedure (Olthof et al., 2011; Salmivalli & Voeten, 2004).

Narcisme. Om narcisme te meten is er gebruik gemaakt van de Nederlandse versie van de *Childhood Narcissism Scale* (CNS; Thomaes, Stegge, Bushman, Olthof, & Denissen, 2008). De CNS beoordeelt narcisme als persoonlijkheidstrek en niet als persoonlijkheidsstoornis. Deze zelfrapportage bevat tien stellingen over kenmerken van narcisme in de leeftijd van 8 jaar en ouder. De stellingen konden beantwoord worden aan de hand van vier antwoordmogelijkheden, namelijk *helemaal niet waar* (score 0), *niet echt waar* (score 1), *best waar* (score 2) en *helemaal waar* (score 3). Voorbeelden van de items zijn: "Ik ben een groot voorbeeld voor andere kinderen", "Ik laat graag zien wat ik allemaal kan" en "Het lukt mij om vaak bewondering te krijgen". De CNS heeft een één-factor structuur en meet narcisme als een algemeen construct zonder onderscheid te maken tussen meer specifiek gedefinieerde facetten zoals adaptief versus maladaptief narcisme (Reijntjes et al., 2016; Thomaes et al., 2008). De CNS kan als valide en betrouwbaar worden beschouwd (Thomaes et al., 2008). De score op narcisme werd berekend als het gemiddelde van de tien items (Chronbach's alfa = .79).

Gevoel van eigenwaarde. Om gevoel van eigenwaarde te meten is er gebruik gemaakt van de schaal Gevoel van Eigenwaarde van de Competentiebelevingsschaal voor Kinderen (CBSK; Veerman, Straathof, Treffers, Van den Bergh, & Ten Brink, 1997). De CBSK is door de Commissie Testaangelegenheden Nederland (COTAN) als voldoende beoordeeld op betrouwbaarheid, begripsvaliditeit en normen. De criteriumvaliditeit is echter niet onderzocht (Egberink, Holly-Middelkamp, & Vermeulen, 1998). De participanten kregen zes vragen met ieder twee stellingen voorgelegd. Hierbij moesten de participanten eerst kijken welke van de twee stellingen het beste bij hun past en vervolgens aangeven of de gekozen stelling voor hen *een beetje waar of helemaal waar* is. Een voorbeeld van een dergelijke vraag met de bijbehorende stellingen is: "Sommige kinderen zijn vaak ontevreden over zichzelf", maar "Andere kinderen zijn best wel tevreden over zichzelf". De score op gevoel van eigenwaarde werd berekend als de gemiddelde score op de items. Bij sommige items vond een hercodering plaats, zodat alle scores juist berekend en geïnterpreteerd konden worden. Hierbij betekent een hogere score een hoger gevoel van eigenwaarde. De schaal kan als betrouwbaar worden beschouwd met een Chronbach's alfa van .81.

Procedure

Voor het huidige onderzoek is er gebruik gemaakt van cross-sectionele data uit de eerste dataverzamelingssronde van het *Dutch Consortium on Bullying* (Olthof et al., 2011). Deze dataverzameling vond plaats in het voorjaar van 2006 tot en met 2008. De *peer*-nominaties over pestgedrag werden in individuele sessies van 30 minuten

afgenomen door een onderzoeksassistent. Dit gebeurde in een stille ruimte op de eigen basisschool. De participanten beantwoordden vragen over hun klasgenoten wat betreft betrokkenheid bij pesten. Hierbij kregen de participanten een lijst met namen van hun klasgenoten ter ondersteuning. Voorafgaand aan de *peer*-nominaties werd er aan de participanten verteld dat alle informatie die zij gaven vertrouwelijk was en niet gedeeld zou worden met hun klasgenoten. Verder werd er benadrukt dat de participanten zelf ook geen informatie met hun klasgenoten mogen delen. Daarnaast werd verteld dat participanten op elk moment hun deelname aan het onderzoek mochten beëindigen wanneer zij dat wenselijk achtten. Geen enkele participant heeft zich teruggetrokken uit het onderzoek.

De zelfrapportages *CNS* en de *CBSK* werden via pen en papier klassikaal afgenomen door getrainde onderzoekassistenten. Om er zeker van te zijn dat de procedures van zowel de *peer*-nominaties als de zelfrapportages correct en consistent werden afgenomen, is er gebruik gemaakt van geschreven onderzoeksprotocollen en van onderzoeksassistenten die getraind waren in de betreffende afname(s).

Analyse

Om antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag in hoeverre narcisme en gevoel van eigenwaarde voorspellers zijn van (initiatiefnemend) pestgedrag en of er een interactie-effect bestaat met sekse werd er in dit huidige onderzoek een hiërarchische regressieanalyse uitgevoerd.

Resultaten

Voorafgaand aan de hiërarchische regressieanalyse werden de predictoren Narcisme en Gevoel van Eigenwaarde omgezet in z-scores en werd de variabele Sekse omgezet in een dummy-variabele (0 = jongen en 1 = meisje). Verder werd de Rankit-procedure toegepast op de afhankelijke variabele Pestgedrag om zo de scores per klas zowel te standaardiseren als te normaliseren. De Rankit-procedure hield zo tevens rekening met interviewereffecten en verschillen tussen klassen in de manier waarop leerlingen elkaars gedrag beoordeelden (Olthof et al., 2011; Salmivalli & Voeten, 2004; Solomon & Sawilowsky, 2009). Door deze procedure per klas uit te voeren, was het gemiddelde van Pestgedrag niet precies 0 en de standaarddeviatie niet precies 1 (zie Tabel 1). De hieronder gepresenteerde resultaten zijn dus gebaseerd op de getransformeerde variabelen. Verder is in Tabel 1 te zien dat de *n*'s wisselen per predictor, wat verklaard kan worden door missende scores.

Van de assumpties bleek alleen de assumptie over het ontbreken van uitbijters geschonden. Deze uitbijters betroffen echter geen extreme scores. Om te controleren of de uitbijters niet veel invloed hadden op de resultaten werden er twee analyses uitgevoerd, waarbij bij een van de analyses alle uitbijters waren verwijderd. Uit de vergelijking van deze analyses kwam er weinig tot geen verschil in de resultaten naar

voren. Om deze reden werd er gekozen om de analyses inclusief uitbijters uit te voeren en te bespreken.

Vorbereidende Analyses

Een overzicht van de variabelen met de betreffende beschrijvende statistieken is weergegeven in Tabel 1.

Tabel 1

Gemiddelden en Standaarddeviaties van de Variabelen Pestgedrag, Narcisme en Gevoel van Eigenwaarde geordend naar Sekse

	Jongen			Meisje			Totaal		
	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Pestgedrag	622	0.23	0.92	607	-0.15	0.76	1229	0.04	0.86
Narcisme	619	0.10	0.97	606	-0.10	1.02	1225	0.00	1.00
Eigenwaarde	614	0.12	0.94	605	-0.12	1.05	1219	0.00	1.00

Correlaties. De onderlinge correlaties tussen de variabelen werden tweezijdig getoetst aan de hand van Pearson correlatiecoëfficiënten. Een overzicht van de resultaten is terug te vinden in Tabel 2. De correlatie tussen Pestgedrag en Narcisme betrof een klein (Cohen, 1992) positief significant verband ($r = .09, p < .01$). Hetzelfde gold voor de correlatie tussen Narcisme en Gevoel van Eigenwaarde ($r = .09, p < .01$). Daarentegen bestond er een negatief maar geen significant verband tussen Pestgedrag en Gevoel van Eigenwaarde ($r = -.03$).

Tabel 2

Correlaties tussen Variabelen Pestgedrag, Narcisme en Gevoel van Eigenwaarde

	Pestgedrag	Narcisme	Eigenwaarde
Pestgedrag	-		
Narcisme	.09**	-	
Eigenwaarde	-.03	.09**	-

** $p < .01$.

Sekseverschillen. De *t*-toets voor onafhankelijke steekproeven (*independent-samples t-test*) werd tweezijdig uitgevoerd om te zien of er verschillen bestonden in Sekse binnen de variabelen Narcisme, Gevoel van Eigenwaarde en Pestgedrag. Uit de resultaten kwam naar voren dat de *t*-toets significante verschillen aangaf tussen jongens en meisjes met een gemiddeld effectgrootte (Cohen, 1992) voor de variabele Pestgedrag, $t(1196.10) = 7.85, p = <.001, d = 0.45, 95\% \text{ CI } [0.28, 0.47]$, een klein effectgrootte voor Narcisme, $t(1223.00) = 3.50, p < .001, d = 0.20, 95\% \text{ CI } [0.09,$

0.31] en een klein effectgrootte voor Gevoel van Eigenwaarde, $t(1198.06) = 4.07$, $p < .001$, $d = 0.24$, 95% CI [0.12, 0.34]. Deze resultaten lieten zien dat jongens meer pestgedrag vertoonden, meer narcistische trekken hadden en een hoger gevoel van eigenwaarde ervoeren.

Predictoren van Pestgedrag

In stap 1 werden alle predictoren (Narcisme, Gevoel van Eigenwaarde en Sekse) toegevoegd. Uit de resultaten bleek dat deze stap (zie Tabel 3) 5.8% van de variantie van Pestgedrag significant verklaarde, $R^2 = .06$, $F(3,1215) = 24.93$, $p < .001$. In deze stap waren verder alle variabelen significant bevonden (zie Tabel 3), met tweezijdige p -waarden. In stap 2 werden de interactietermen Sekse x Narcisme en Sekse x Gevoel van Eigenwaarde toegevoegd, $\Delta R^2 = .00$, $\Delta F(2,1213) = .84$, $p = .43$. Deze stap voegt geen extra verklaarde variantie toe. Beide interactietermen bleken ook niet significant (respectievelijk $p = 1.00$ en $p = .20$). Voor het verder bespreken van de resultaten werd daarom gekeken naar stap 1.

Tabel 3

Resultaten van Hiërarchische Regressieanalyse voor de Variabelen Pestgedrag op Narcisme, Gevoel van Eigenwaarde en Sekse

Predictor	ΔR^2	β^a
Stap 1	.06***	
Narcisme		.08**
Eigenwaarde		-.07*
Sekse		-.22***
Stap 2	.00	
Narcisme		
Eigenwaarde		
Sekse		
Sekse x Narcisme		
Sekse x Eigenwaarde		

Noot. β^a = gestandaardiseerde coëfficiënten van stap 1;

* $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$.

Deze stap had een klein effectgrootte, Cohens $f^2 = .06$ (Cohen, 1992), maar kan vanwege maatschappelijke relevantie (zie Inleiding) niettemin als relevant worden beschouwd (Voeten & Van den Bercken, 2003).

Uit de analyse bleek dat Sekse de grootste beta had (zie Tabel 3) en daarom de variabele was met de meeste invloed op Pestgedrag. De predictor nam 4.8% ($sr^2 = .048$)

van de unieke variantie in Pestgedrag voor zijn rekening en kon volgens een zeer grove vuistregel (Dr. N. Lagerweij, persoonlijke communicatie, 10 november 2015) als relevant beschouwd worden. De resultaten lieten verder zien dat meisjes lager scoorden op Pestgedrag dan jongens. De predictoren Narcisme en Gevoel van Eigenwaarde verklaarden daarentegen slechts respectievelijk 0.6% ($sr^2 = .006$) en 0.4% ($sr^2 = .004$) van de unieke variantie in Pestgedrag en konden volgens dezelfde grove vuistregels als irrelevant, $|\beta| < .1$, beschouwd worden. Narcisme was een positieve en Gevoel van Eigenwaarde was een negatieve voorspeller van pestgedrag, hetgeen betekent dat een hogere score op narcisme en een lagere score op gevoel van eigenwaarde respectievelijk voor een hogere score op pestgedrag zorgen. Desondanks dat beide predictoren geen groot percentage van de variantie verklaarden, kunnen zij alsnog als relevant beschouwd worden vanwege de maatschappelijke relevantie van problemen met betrekking tot pestgedrag (zie Inleiding).

Conclusie en Discussie

Het doel van dit huidige onderzoek was om te onderzoeken in hoeverre narcisme en gevoel van eigenwaarde voorspellers zijn van pestgedrag onder basisschoolkinderen in de groepen 6 tot en met 8. Hierbij is er ook gekeken of er een interactie-effect bestaat met sekse. Uit de resultaten van de hiërarchische regressie is gebleken dat in stap 1 alle predictoren (narcisme, gevoel van eigenwaarde en sekse) significant zijn bevonden. De interactietermen in stap 2 bleken daarentegen niet significant te zijn, waardoor de resultaten aan de hand van stap 1 verder werden geanalyseerd.

Uit deze resultaten van hiërarchische regressieanalyse is gebleken dat sekse de grootste voorspeller is van pestgedrag, waarbij meisjes minder pestgedrag vertonen dan jongens. Dit is in overeenstemming met de literatuur (o.a. Bouman et al., 2012; Fanti & Henrich, 2015; Mitsopoulou & Giovazolias, 2015; meta-analyse; Salmivalli & Peets, 2009). Ook heeft de *t*-toets laten zien dat jongens meer pesten dan meisjes. Uit de *t*-toets bleek ook dat jongens overeenkomstig onderzoeksliteratuur significant meer narcistische trekken hadden (Grijalva et al., 2015; meta-analyse; Reijntjes et al., 2016) en een hoger gevoel van eigenwaarde ervoeren (o.a. Kling et al., 1999; meta-analyse; Pollastri et al., 2010).

Verder bevestigt de uitkomst van narcisme binnen de hiërarchische regressieanalyse de verwachting dat narcisme een positieve voorspeller van pestgedrag. Dit is in lijn met eerdere onderzoeksresultaten (Ang et al., 2010; Fanti & Henrich, 2015). Dit resultaat was echter klein, maar wel maatschappelijk relevant (Voeten & Van den Bercken, 2003).

Gevoel van eigenwaarde was een significante negatieve voorspeller van pestgedrag is. Hierdoor moet de hypothese, dat gevoel van eigenwaarde geen directe voorspeller is, verworpen worden. Het effect van gevoel van eigenwaarde was echter

klein, maar maatschappelijk gezien wel relevant (Voeten & Van den Bercken, 2003). In die zin komt het overeen met de meta-analyse van Tsaousis (2016), waaruit bleek dat de relatie tussen gevoel van eigenwaarde en pestgedrag significant negatief, maar triviaal was.

Tot slot zijn er geen interactie-effecten met sekse op pestgedrag gevonden. Dit in tegenstelling tot wat er op basis van het onderzoek Reijntjes en collega's (2016) en Pollastri en collega's (2010) voorzichtig werd verwacht. Tegenstellingen in de resultaten kunnen toe te schrijven zijn aan verschillen in onderzoeksopzet. Bij bovengenoemde studies werd in tegenstelling tot het huidige onderzoek gebruik gemaakt van een longitudinale onderzoeksdesign, een kleinere steekproef en werd er onderscheid gemaakt in groepen, in plaats van te kijken naar individuele scores.

Beperkingen en Sterke Punten

Binnen dit huidige onderzoek zijn er verschillende beperkingen aan te wijzen. Ten eerste is er alleen gekeken naar het pestgedrag onder basisschoolkinderen in de groepen 6 tot en met 8. Dit betekent dat de resultaten niet te generaliseren valt naar kinderen buiten deze leeftijdscategorie.

Een andere beperking van het onderzoek is, dat er gebruik is gemaakt van cross-sectioneel onderzoeksdata (Olthof et al., 2011). Dit houdt in dat er maar één meetmoment heeft plaatsgevonden in tegenstelling tot longitudinaal onderzoek. Hierdoor konden langere termijn consequenties en veranderingen in pestgedrag over tijd niet bestudeerd worden.

Een derde beperking is dat cyberpesten niet als aparte vorm is meegenomen in de gebruikte definitie van pestgedrag. Cyberpesten onderscheidt zich van traditioneel pesten doordat er wordt gepest met behulp van digitale communicatiemiddelen zoals computers en mobiele telefoons (Van Cleemput & Vandebosch, 2015). In tegenstelling tot traditioneel pesten is cyberpesten lastig te observeren en te signaleren en kan de dader zich in anonimiteit hullen (Van Cleemput & Vandebosch, 2015). Echter, toont onderzoek aan dat er ook een grote mate van overlap bestaat tussen cyberpesten en traditioneel pesten waarbij daders van cyberpesten vaak ook daders van traditioneel pesten zijn (Kowalski, Giumetti, Schroeder, & Lattanner, 2014; meta-analyse). Het is dan van belang dat er in een vervolgonderzoek alle vormen van pestgedrag in de operationalisatie wordt meegenomen, om zo een duidelijk begrip te krijgen hoe pestgedrag gerelateerd is met verschillende factoren.

Binnen het huidige onderzoek zijn er ook verscheidene sterke punten aan te wijzen. Er is gebruik gemaakt van een grote steekproef. Deze is gevormd binnen 17 scholen en omvat 1229 participanten. Er is ook rekening gehouden met een zo eerlijk mogelijke verdeling van jongens en meisjes en basisschoolgroepen. Dit bevordert het kunnen maken van goede generalisaties binnen deze leeftijdsgroep.

Een tweede sterk punt is dat er gebruik is gemaakt van een onderzoeksinstrument die alle facetten van narcisme dekt. Dit in tegenstelling tot voorafgaande onderzoeken, waarbij instrumenten werden toegepast die bepaalde facetten, zoals narcistische gevoelens en gedachtes, niet meenamen (Reijntjes et al., 2016).

Een derde sterk punt is dat er gebruik is gemaakt van een gemengde methode (*mixed method*) met zowel zelfrapportages bij narcisme en gevoel van eigenwaarde als *peer*-nominaties bij het pestgedrag. Beide methoden vullen elkaar aan (Salmivalli & Peets, 2009). Voor daders van pestgedrag zijn nominaties door leeftijdsgenoten namelijk beter dan zelfrapportage, omdat daders niet zo gauw zullen toegeven dat ze anderen pesten (Verlinden et al., 2014).

Een laatste sterk punt van het huidige onderzoek is dat er wordt aangetoond dat er een kleine correlatie bestaat tussen narcisme en gevoel van eigenwaarde. Dit toont de validiteit van de schalen van de constructen aan. Het gevonden resultaat komt overeen met het onderzoek van Fanti en Henrich (2015) die stellen dat narcisme en gevoel van eigenwaarde als aparte constructen beschouwd kunnen worden en dus geen synoniemen van elkaar zijn. Ook Barry, Frick en Killian (2003) tonen deze verschillende constructen aan, hoewel hier het resultaat niet significant was en het een onderzoek betrof over gedragsstoornissen bij kinderen.

Suggesties voor Vervolgonderzoek

Voor vervolgonderzoek is het wellicht een mogelijkheid om te kijken naar pestgedrag bij andere leeftijdsgroepen. Zo bleek bijvoorbeeld uit de meta-analyse van Tsaousis (2016) dat adolescenten een sterker negatief verband tussen pestgedrag en gevoel van eigenwaarde hebben dan kinderen. Het is hierbij dan interessant om te onderzoeken in welke mate kinderen en adolescenten nog meer van elkaar verschillen in narcisme en gevoel van eigenwaarde met betrekking tot pestgedrag. Daarnaast kan er een longitudinaal onderzoek uitgevoerd worden om zo de veranderingen in pestgedrag en in de verbanden met narcisme en gevoel van eigenwaarde op langer termijn te onderzoeken. Bovendien kan er in toekomstig onderzoek onderzocht worden of er verschillen bestaan in welke mate narcisme en gevoel van eigenwaarde voorkomen bij de verschillende vormen van direct en indirect pesten. Ook is het interessant om te kijken naar het verband tussen narcisme, gevoel van eigenwaarde en pestgedrag wanneer cyberpesten in zijn geheel wordt onderzocht en wat de verschillen zijn met het traditioneel pesten. Tot slot is het wellicht een idee om te onderzoeken in hoeverre er verschillen bestaan tussen initiatiefnemende daders en meelopers wat betreft pestgedrag, narcisme en gevoel van eigenwaarde.

Implicaties voor de Praktijk

Desondanks dat narcisme en gevoel van eigenwaarde in dit onderzoek slechts kleine voorspellers waren van pestgedrag, zijn deze factoren niettemin van

maatschappelijk belang vanwege de mogelijke problemen waartoe pesten kan leiden. Huidig onderzoek heeft aanvullende resultaten opgeleverd, waarbij narcisme een positieve en gevoel van eigenwaarde een negatieve voorspeller van pestgedrag is. Interventies tegen pesten zouden dus ook op deze factoren moeten richten.

Programma's gericht op het versterken van het gevoel van eigenwaarde van kinderen ervoor zorgen dat ze minder geneigd zijn om pestgedrag te vertonen. Narcistische trekjes kunnen verminderd kunnen worden door inzichten te geven wat dit voor een effect heeft op anderen. Een voorbeeld van een dergelijke interventie is cognitieve gedragstherapie (Holt et al., 2012). Kinderen leren hierin om op een andere manier naar zichzelf te kijken. Hierbij gaat het om het herkennen van onjuiste overtuigingen en gedragspatronen en deze te vervangen door positieve alternatieven. Hierdoor kan het gevoel van eigenwaarde versterkt worden en kunnen narcistische trekken in bedwang gehouden of verminderd worden. Het is namelijk belangrijk dat kinderen begrijpen dat zij zich altijd in een sociale context bevinden met anderen, en een negatieve relatie effect kan hebben op beide partijen (Nansel et al., 2001).

Hoewel er een duidelijk beeld omtrent pestgedrag en de gevolgen daarvan in de onderzoeksliteratuur bestaat, is gebleken dat dit niet noodzakelijkerwijs overeenkomt met hoe het er in het echt aan toe gaat (Mishna, Pepler, & Wiener, 2006). Dit geeft dus aan dat een duidelijke definitie over pesten voor onderwijs, interventie en onderzoek op zichzelf niet voldoende is (Mishna et al., 2006). Het is daarom belangrijk dat er trainingen en programma's worden gegeven aan leerkrachten, ouders maar ook kinderen in het signaleren van en de omgang met pestgedrag, waarbij naast empirische bevindingen ook praktijkervaringen worden uitgelicht. Een kind moet namelijk met een veilig gevoel naar school kunnen, zonder de angst lastiggevallen of gedenigreed te worden (Olweus, 1997; Rijksoverheid, 2016).

Referenties

- American Psychiatric Association. (2013). Personality Disorders. In *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). doi:10.1176/appi.books.9780890425596.dsm18
- Andreou, E., & Bonoti, F. (2010). Children's bullying experiences expressed through drawings and self-reports. *School Psychology International, 31*, 164-177. doi:10.1177/0143034309352421
- Ang, R. P., Ong, E. Y. L., Lim, J. C. Y., & Lim, E. W. (2010). From narcissistic exploitativeness to bullying behavior: The mediating role of approval-of-aggression beliefs. *Social Development, 19*, 721-735. doi:10.1111/j.1467-9507.2009.00557.x
- Barry, C. T., Frick, P. J., & Killian, A. L. (2003). The relation of narcissism and self-esteem to conduct problems in children: A preliminary investigation. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology, 32*, 139-152. doi:10.1207/S15374424JCCP3201_13
- Barry, T. D., Thompson, A., Barry, C. T., Lochman, J. E., Adler, K., & Hill, K. (2007). The importance of narcissism in predicting proactive and reactive aggression in moderately to highly aggressive children. *Aggressive Behavior, 33*, 185-197. doi:10.1002/ab.20198
- Baumeister, R. F., Smart, L., & Boden, J. M. (1996). Relation of threatened egotism to violence and aggression: The dark side of high self-esteem. *Psychological Review, 103*, 5-33. doi:10.1037/0033-295X.103.1.5
- Baumeister, R. F., Tice, D. M., & Hutton, D. G. (1989). Self-presentational motivations and personality differences in self-esteem. *Journal of Personality, 57*, 547-579. doi:10.1111/j.1467-6494.1989.tb02384.x
- Bouman, T., Van der Meulen, M., Goossens, F. A., Olthof, T., Vermande, M. M., & Aleva, E. A. (2012). Peer and self-reports of victimization and bullying: Their differential association with internalizing problems and social adjustment. *Journal of School Psychology, 50*, 759-774. doi:10.1016/j.jsp.2013.04.001
- Bushman, B. J., & Baumeister, R. F. (1998). Threatened egotism, narcissism, self-esteem, and direct and displaced aggression: Does self-love or self-hate lead to violence? *Journal of Personality and Social Psychology, 75*, 219-229. doi:10.1037/0022-3514.75.1.219
- Caravita, S. C. S., & Cillessen, A. H. N. (2012). Agentic or communal? Associations between interpersonal goals, popularity, and bullying in middle childhood and early adolescence. *Social Development, 21*, 376-395. doi:10.1111/j.1467-9507.2011.00632.x

- Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological Bulletin*, *112*, 155-159. doi:10.1037/0033-2909.112.1.155
- Egberink, I. J. L., Holly-Middelkamp, F. R., & Vermeulen, C. S. M. (1998). *Competentie Belevingsschaal voor Kinderen (CBSK)*. Geraadpleegd op <https://www.cotandocumentatie.nl>
- Fanti, K. A., & Henrich, C. C. (2015). Effects of self-esteem and narcissism on bullying and victimization during early adolescence. *Journal of Early Adolescence*, *35*, 5-29. doi:10.1177/0272431613519498
- Fekkes, M., Pijpers, F. I. M., & Verloove-Vanhorick, S. P. (2005). Bullying: Who does what, when and where? Involvement of children, teachers and parents in bullying behavior. *Health Education Research*, *20*, 81-91. doi:10.1093/her/cyg100
- Gini, G., & Pozzoli, T. (2009). Association between bullying and psychosomatic problems: A meta-analysis. *Pediatrics*, *123*, 1059-1065. doi:10.1542/peds.2008-1215
- Gini, G., & Pozzoli, T. (2013). Bullied children and psychosomatic problems: A meta-analysis. *Pediatrics*, *132*, 720-729. doi:10.1542/peds.2013-0614
- Goossens, F. A., Olthof, T., & Dekker, P. H. (2006). The New Participant Role Scales: Comparison between various criteria for assigning roles and indications for their validity. *Aggressive Behavior*, *32*, 343-357. doi:10.1002/ab.20133
- Grijalva, E., Newman, D. A., Tay, L., Donnellan, M. B., Harms, P. D., Robins, R. W., & Yan, T. (2015). Gender differences in narcissism: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, *141*, 261-310. doi:10.1037/a0038231
- Hawker, D. S. J., & Boulton, M. J. (2000). Twenty years' research on peer victimization and psychosocial maladjustment: A meta-analytic review of cross-sectional studies. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *41*, 441-455. doi:10.1017/S0021963099005545
- Holt, N., Bremner, A., Sutherland, E., Vlieg, M., Passer, M., & Smith, R. (2012). *Psychology: The science of mind and behaviour* (2nd ed.). Maidenhead, England: McGraw-Hill Education.
- Jenkins, L. N., & Demaray, M. K. (2012). Social support and self-concept in relation to peer victimization and peer aggression. *Journal of School Violence*, *11*, 56-74. doi:10.1080/15388220.2011.630958
- Kaukiainen, A., Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Tamminen, M., Vauras, M., Mäki, H., & Poskiparta, E. (2002). Learning difficulties, social intelligence, and self-concept: Connections to bully-victim problems. *Scandinavian Journal of Psychology*, *43*, 269-278. doi:10.1111/1467-9450.00295
- Kling, K. C., Hyde, J. S., Showers, C. J., & Buswell, B. N. (1999). Gender differences in self-esteem: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, *125*, 470-500. doi:10.1037/0033-2909.125.4.470

- Kowalski, R. M., Giumetti, G. W., Schroeder, A. N., & Lattanner, M. R. (2014). Bullying in the digital age: A critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. *Psychological Bulletin, 140*, 1073-1137. doi:10.1037/a0035618
- Miller, J. D., Campbell, W. K., & Pilkonis, P. A. (2007). Narcissistic personality disorder: Relations with distress and functional impairment. *Comprehensive Psychiatry, 48*, 170-177. doi:10.1016/j.comppsy.2006.10.003
- Mishna, F., Pepler, D., & Wiener, J. (2006). Factors associated with perceptions and responses to bullying situations by children, parents, teachers, and principals. *Victim and Offenders, 1*, 255-288. doi:10.1080/15564880600626163
- Mitsopoulou, E., & Giovazolias, T. (2015). Personality traits, empathy and bullying behavior: A meta-analytic approach. *Aggression and Violent Behavior, 21*, 61-72. doi:10.1016/j.avb.2015.01.007
- Morf, C. C., & Rhodewalt, F. (2001). Unraveling the paradoxes of narcissism: A dynamic self-regulatory processing model. *Psychological Inquiry, 12*, 177-196. doi:10.1207/S15327965PLI1204_1
- Nansel, T. R., Overpeck, M., Pilla, R. S., Ruan, W. J., Simons-Morton, B., & Scheidt, P. (2001). Bullying behaviors among US youth: Prevalence and association with psychosocial adjustment. *Journal of the American Medical Association, 285*, 2094-2100. doi:10.1001/jama.285.16.2094
- Nishina, A., & Juvonen, J. (2005). Daily reports of witnessing and experiencing peer harassment in middle school. *Child Development, 76*, 435-450. doi:10.1111/j.1467-8624.2005.00855.x
- Olthof, T., Goossens, F. A., Vermande, M. M., Aleva, E. A., & Van der Meulen, M. (2011). Bullying as strategic behavior: Relations with desired and acquired dominance in the peer group. *Journal of School Psychology, 49*, 339-359. doi:10.1016/j.jsp.2011.03.003
- Olweus, D. (1997). Bully/victim problems in school: Facts and intervention. *European Journal of Psychology of Education, 12*, 495-510. doi:10.1007/BF03172807
- O'Moore, M., & Kirkham, C. (2001). Self-esteem and its relationship to bullying behaviour. *Aggressive Behavior, 27*, 269-283. doi:10.1002/ab.1010
- Onderwijs in Cijfers. (2016, september). Kengetallen: Pesten op school. Geraadpleegd op <https://www.onderwijsincijfers.nl/kengetallen/sectoroverstijgend/deelnemers/pesten-op-school>
- Özdemir, M., & Stattin, H. (2011). Bullies, victims, and bully-victims: A longitudinal examination of the effects of bullying-victimization experiences on youth well-being. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research, 3*, 97-102. doi:10.1108/175965911111132918

- Pellegrini, A. D., & Long, J. D. (2002). A longitudinal study of bullying, dominance, and victimization during the transition from primary school through secondary school. *British Journal of Developmental Psychology, 20*, 259-280. doi:10.1348/026151002166442
- Pollastri, A. R., Cardemil, E. V., & O'Donnell, E. H. (2010). Self-esteem in pure bullies and bully/victims: A longitudinal analysis. *Journal of Interpersonal Violence, 25*, 1489-1502. doi:10.1177/0886260509354579
- Quatman, T., & Watson, C. M. (2001). Gender differences in adolescent self-esteem: An exploration of domains. *Journal of Genetic Psychology, 162*, 93-117. doi:10.1080/00221320109597883
- Reijntjes, A., Kamphuis, J. H., Prinzie, P., Boelen, P. A., Van der Schoot, M., & Telch, M. J. (2011). Prospective linkages between peer victimization and externalizing problems in children: A meta-analysis. *Aggressive Behavior, 37*, 215-222. doi:10.1002/ab.20374
- Reijntjes, A., Kamphuis, J. H., Prinzie, P., & Telch, M. J. (2010). Peer victimization and internalizing problems in children: A meta-analysis of longitudinal studies. *Child Abuse and Neglect, 34*, 244-252. doi:10.1016/j.chiabu.2009.07.009
- Reijntjes, A., Vermande, M., Goossens, F. A., Olthof, T., Van de Schoot, R., Aleva, L., & Van der Meulen, M. (2013). Developmental trajectories of bullying and social dominance in youth. *Child Abuse & Neglect, 37*, 224-234. doi:10.1016/j.chiabu.2012.12.004
- Reijntjes, A., Vermande, M., Thomaes, S., Goossens, F., Olthof, T., Aleva, L., & Van der Meulen, M. (2016). Narcissism, bullying, and social dominance in youth: A longitudinal analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology, 44*, 63-74. doi:10.1007/s10802-015-9974-1
- Reijntjes, A., Vermande, M., & Van der Meulen, M. (2015). Pesten: Definitie, prevalentie, verloop en problematiek. In M. Vermande, M. Van der Meulen, & A. Reijntjes (Red.), *Pesten op school: Achtergronden en interventies* (pp. 13-38). Amsterdam: Boom Lemma.
- Rijksoverheid. (2016, 19 september). Minder kinderen gepest, maar aandacht blijft nodig [Nieuwsbericht]. Geraadpleegd op <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2016/09/19/minder-kinderen-gepest-maar-aandacht-blijft-nodig>
- Rivers, I., Poteat, V. P., Noret, N., & Ashurst, N. (2009). Observing bullying at school: The mental health implications of witness status. *School Psychology Quarterly, 24*, 211-223. doi:10.1037/a0018164
- Robins, R. W., & Trzesniewski, K. H. (2005). Self-esteem development across the lifespan. *Current Directions in Psychological Science, 14*, 158-162. doi:10.1111/j.0963-7214.2005.00353.x

- Salmivalli, C. (2001). Feeling good about oneself, being bad to others? Remarks on self-esteem, hostility, and aggressive behavior. *Aggression and Violent Behavior, 6*, 375-393. doi:10.1016/S1359-1789(00)00012-4
- Salmivalli, C., Kaukiainen, A., Kaistaniemi, L., & Lagerspetz, K. M. J. (1999). Self-evaluated self-esteem, peer-evaluated self-esteem, and defensive egotism as predictors of adolescents' participation in bullying situations. *Personality and Social Psychology Bulletin, 25*, 1268-1278. doi:10.1177/0146167299258008
- Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Björkqvist, K., Österman, K., & Kaukiainen, A. (1996). Bullying as a group process: Participant roles and their relations to social status within the group. *Aggressive Behavior, 22*, 1-15. doi:10.1002/(SICI)1098-2337(1996)22:1<1::AID-AB1>3.0.CO;2-T
- Salmivalli, C., Ojanen, T., Haanpää, J., & Peets, K. (2005). "I'm OK but you're not" and other peer-relational schemas: Explaining individual differences in children's social goals. *Developmental Psychology, 41*, 363-375. doi:10.1037/0012-1649.41.2.363
- Salmivalli, C., & Peets, K. (2009). Bullies, victims, and bully-victim relationships in middle childhood and early adolescence. In K. H. Rubin, W. M. Bukowski, & B. Laursen (Eds.), *Handbook of peer interaction, relationships, and groups* (pp. 322-340). New York, NY: Guilford.
- Salmivalli, C., & Voeten, M. (2004). Connections between attitudes, group norms, and behaviour in bullying situations. *International Journal of Behavioral Development, 28*, 246-258. doi:10.1080/01650250344000488
- Scholte, R. H. J., Engels, R. C. M. E., Overbeek, G., De Kemp, R. A. T., & Haselager, G. J. T. (2007). Stability in bullying and victimization and its association with social adjustment in childhood and adolescence. *Journal of Abnormal Child Psychology, 35*, 217-228. doi:10.1007/s10802-006-9074-3
- Seals, D., & Young, J. (2003). Bullying and victimization: Prevalence and relationship to gender, grade level, ethnicity, self-esteem, and depression. *Adolescence, 38*, 735-747. Geraadpleegd op <http://search.proquest.com/openview/743ae1160ec0f734ce878e1cd648bc93/1?pq-origsite=gscholar&cbl=41539>
- Solberg, M. E., Olweus, D., & Endresen, I. M. (2007). Bullies and victims at school: Are they the same pupils? *British Journal of Educational Psychology, 77*, 441-464. doi:10.1348/000709906X105689
- Solomon, S. R., & Sawilowsky, S. S. (2009). Impact of rank-based normalizing transformations on the accuracy of test scores. *Journal of Modern Applied Statistical Methods, 8*, 448-462. Geraadpleegd op http://digitalcommons.wayne.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1004&context=coe_tbf

- Telegraaf. (2017, 10 januari). Jongen (15) pleegt zelfmoord na pesten. *Telegraaf*.
Geraadpleegd op http://www.telegraaf.nl/binnenland/27405086/___Zelfmoord_na_pesterijen___html
- Thomaes, S., Bushman, B. J., Orobio de Castro, B., & Stegge, H. (2009). What makes narcissists bloom? A framework for research on the etiology and development of narcissism. *Development and Psychopathology, 21*, 1233-1247. doi:10.1017/S0954579409990137
- Thomaes, S., Stegge, H., Bushman, B. J., Olthof, T., & Denissen, J. (2008). Development and validation of the childhood narcissism scale. *Journal of Personality Assessment, 90*, 382-391. doi:10.1080/00223890802108162
- Tsaousis, I. (2016). The relationship of self-esteem to bullying perpetration and peer victimization among schoolchildren and adolescents: A meta-analytic review. *Aggression and Violent Behavior, 31*, 186-199. doi:10.1016/j.avb.2016.09.005
- Van Cleemput, K., & Vandebosch, H. (2015). Cyberpesten. In M. Vermande, M. Van der Meulen, & A. Reijntjes (Red.), *Pesten op school: Achtergronden en interventies* (pp. 28-32). Amsterdam: Boom Lemma.
- Veerman, J. W., Straathof, M. A. E., Treffers, D. A., Van den Bergh, B. R. H., & Ten Brink, L. T. (1997). *De Competentiebelevingsschaal voor Kinderen, CBSK. Handleiding*. Lisse: Swets & Zeitlinger.
- Verlinden, M., Veenstra, R., Ringoot, A. P., Jansen, P. W., Raat, H., Hofman, A., . . . Tiemeier, H. (2014). Detecting bullying in early elementary school with a computerized peer-nomination instrument. *Psychological Assessment, 26*, 628-641. doi:10.1037/a0035571
- Voeten, M. J. M., & Van den Bercken, J. H. L. (2003). *Lineaire regressieanalyse*. Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Washburn, J. J., McMahon, S. D., King, C. A., Reinecke, M. A., & Silver, C. (2004). Narcissistic features in young adolescents: Relations to aggression and internalizing symptoms. *Journal of Youth and Adolescence, 33*, 247-260. doi:10.1023/B:JOYO.0000025323.94929.d9
- Witvliet, M., Olthof, T., Hoeksma, J. B., Goossens, F. A., Smits, M. S. I., & Koot, H. M. (2010). Peer group affiliation of children: The role of perceived popularity, likeability, and behavioral similarity in bullying. *Social Development, 19*, 285-303. doi:10.1111/j.1467-9507.2009.00544.x